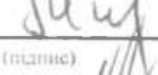

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Юридичний факультет
Кафедра державно-правових дисциплін та українознавства
Кафедра правосуддя та філософії

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
ОК 1. ІСТОРИЧНО – ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ
(обов'язковий)

Реалізується в межах освітньої програми Геодезія та землеустрій
за спеціальністю 193 Геодезія та землеустрій
на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти

Суми – 2024

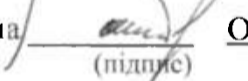
Розробники: **Микола Михайличенко, к. іст. н., доцент**
(підпис) (прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

 Олександр Корнієнко, к. філос. н., доцент
(підпис) (прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри: <u>Державно-правових дисциплін та українознавства</u> (назва кафедри)	протокол від <u>11.06.2024</u> № <u>12</u>
	Завідувач Кафедри <u></u> Світлана Шестакова (підпис) (прізвище, ініціали)
Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри: <u>Правосуддя та філософії</u> (назва кафедри)	протокол від <u>12.06.2024</u> № <u>13</u>
	Завідувач Кафедри <u></u> Юрій Котвяковський (підпис) (прізвище, ініціали)

Погоджено:

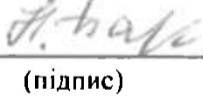
Гарант освітньої програми **Наталія КАПІНОС**
(підпис) (ПІБ)

Декан факультету, де реалізується освітня програма **Олег РОГОВЕНКО**
(підпис) (ПІБ)

Рецензія на робочу програму (додається) надана:

 В. Трешчак
(ПІБ)

(ПІБ)

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації

 Горіє Борошак
(підпис) (ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 20.06 2024 р.

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ							
1.	Назва ОК	Історично-філософські студії					
2.	Факультет/кафедра	Юридичний факультет, кафедра ДПД та українознавства кафедра правосуддя та філософії					
3.	Статус ОК	Обов'язковий					
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для (заповнюється для обов'язкових ОК)	ОП «Геодезія та землеустрій », 193 Геодезія та землеустрій					
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)						
6.	Рівень НРК-національна рамка кваліфікації	6 рівень					
7.	Семестр та тривалість вивчення	1 семестр, 18 тижнів; 2 семестр, 18 тижнів					
8.	Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів (150 годин)					
9.	Загальний обсяг годин та їх розподіл – 150 годин осінній семестр весняний семестр	Контактна робота(заняття)				Самостійна робота	
		Лекційні		Практичні /семінарські			
		стац.	заочн.	стац.	заочн.	стац.	заочн.
		14		30		31	
		16		14		45	
10.	Вид контролю осінній семестр весняний семестр	Залік Іспит					
11.	Мова навчання	Українська					
12.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Михайліченко Микола Анатолійович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри ДПД та українознавства Години консультацій – кожного вівторка о 12.15, кабінет 256 г Корнієнко Олександр Миколайович, к. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Години консультацій – кожного вівторка о 12.15, кабінет 257 г					
13.	Контактна інформація	Михайліченко М.А., ел. адреса: mikhailichenko@ukr.net Корнієнко О.М., ел. адреса: korns_1966@ukr.net					
14.	Загальний опис освітнього компонента	Історичний блок дисципліни (осінній семестр) формує базові знання з глобальної історії від кінця XV ст. до наших днів. За проблемно-хронологічним принципом простежуються основні тенденції розвитку людства в усіх основних сферах (політиці, економіці, культурі, соціосфері та ін.). Значна увага приділяється проблемам глобалізації, місцю і ролі України в сучасному світі. Вивчення дисципліни забезпечує формування у студентів здатності оволодівати сучасними знаннями за допомогою різноманітних джерел інформації; здатності до аналізу інформації, критичного мислення; здатності як до колективних, так і індивідуальних форм роботи; здатності узагальнювати історичний матеріал та поточну інформацію. Філософський блок дисципліни покликаний надати студентам					

		знання про походження філософії, соціальні умови її формування та духовні джерела, сформувані розуміння співвідношення «людина – світ» як визначального предмета філософського осмислення, окреслити філософські проблеми дисципліни, ознайомити з основними функціями філософії: світоглядною, загальнометодологічною, прогностичною (евристичною), критичною, аксіологічною, гуманістичною. Визначити основну проблему філософії – Людину як універсальний і найвищий предмет філософії, сенс життя людини і людства.
15.	Мета освітнього компонента	<i>Мета освітнього компонента:</i> формування у студентів системи знань про цілісний, глобальний історичний процес, засвоєння студентами основних категорій та закономірностей історії, методологічних підходів до пізнання сучасного світу, ознайомлення з різноманітністю проявів історичного процесу та його специфіки в Україні; формування розуміння сутності філософії як науки і форми суспільної свідомості в її історичному розвитку, місця і ролі філософії в розвитку загальнолюдської культури
16.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент є основою для таких курсів, як Громадянська освіта, Сучасна світова політика в особах і фактах
17.	Політика академічної доброчесності	Освітній компонент є основою для таких курсів, як Громадянська освіта в особах і фактах Політика академічної доброчесності здійснюється відповідно до «Кодексу академічної доброчесності Сумського національного аграрного університету»: http://docs.snau.edu.ua/documents/education/quality/kodeks_akadem_dobrochesnosti.pdf Під час виконання практичних робіт, написання модульних, залікових робіт обов'язково має дотримуватись правил академічної доброчесності. Здобувачі освіти притягуються до такої академічної доброчесності за результатами проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо)
18.	Посилання на курс у системі Moodle	Частина 1: https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4120 Частина 2: https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=938

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК (зазначити номер згідно з нумерацією, наведеною в ОП)		Як оцінюється РНД
	ПРН2. Організувати і керувати професійним розвитком осіб і груп	ПРН3. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію	
ДРН1. Знати основні тенденції соціоісторичних процесів в основних духовних сферах (наука, релігія, культура, освіта), політиці, економіці, соціальній сфері. Виявляти толерантність до проявів культурного, етнічного, релігійного, ідеологічного різноманіття.		X	Доповідь, обговорення, опитування, робота в групах, дискусія. Проведення модульного контролю та атестаційного контролю
ДРН2. Аналізувати та порівнювати особливості культурно – історичних спільностей (цивілізацій).		X	Підготовка мультимедійних презентацій, есе, рефератів, тест множинного вибору
ДРН3. Орієнтуватися у глобальному політичному процесі, розуміти особливості сучасних міжнародних відносин, визначати місце України у глобалізованому світі.	X	X	Диспут, історична вікторина, брейн – ринг, тест можливого вибору
ДРН 4. Знати особливості філософії як інтегративного типу знання, як глибинної основи світогляду		X	Доповідь, обговорення, опитування, робота в групах, дискусія. Проведення модульного контролю та атестаційного контролю
ДРН 5. Знати основні етапи розвитку філософської думки; знати основні етапи розвитку філософської думки; особливості розвитку української філософії		X	Підготовка мультимедійних презентацій, есе, рефератів
ДРН 6. Теоретично осмислювати суспільне буття, загальнолюдські цінності.		X	Диспут, філософська вікторина, брейн – ринг, підготовка мультимедійних презентацій, есе, рефератів
ДРН 7. Знати особливості процесів глобалізації у сучасному світі.		X	Презентація проєктів, обговорення на круглому столі.

ДРН 8. Відстоювати власну позицію; висловлювати свої думки, формулювати концептуальне бачення основних проблем	X	X	Дискусія елементами усної презентації власної позиції.
--	---	---	--

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу			Рекомендована література ¹
	Аудиторна робота		Само стійна робота	
	Лк	П.з/ семін. з	Лаб. з.	
Осінній семестр				
Тема 1. Теоретико-методологічні основи курсу «Історико-філософські студії». Науково-технічний прогрес в історії людства. План 1. Предмет, завдання та методи вивчення курсу «Історико-філософські студії». 2. Класовий, цивілізаційний та гуманістичний підходи до вивчення історії. 3. Технологічні рівні, наукова та промислова революція. 4. Головні тенденції розвитку сучасного технологічного простору	2	2	5	1, 2, 3, 5, 12, 15,28
Тема 2. Релігія та культура. Історія та сучасність. План 1. Типологія релігій. Цикли в історії релігії. 2. Світові релігії 3. Джерела формування культури сучасного світу. 4. Модернізм та постмодернізм як етапи у розвитку культури. 5. Основні тенденції релігійного життя сучасності 6. Особливості релігійної ситуації в Україні 7. Джерела формування культури сучасного світу 8. Масова культура та її роль у сучасному суспільстві	2	2	5	1, 2, 3, 13, 17, 22

¹ Конкретне джерело із основної чи додатково рекомендованої літератури

<p>Тема 3. Політика та ідеологія. Війни в історії людства.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Політика як сфера суспільної діяльності. Демократизм та авторитаризм. 2. Основні політичні ідеології. 3. Тоталітаризм як політичний феномен ХХ ст. 4. Політичні ідеології сучасності. 5. Демократія: витоки, становлення, розвиток. 6. Причини війн та військових конфліктів. 7. Типологія воєн: а) світові війни; б) локальні; в) громадянські війни 8. «Холодна війна» та її наслідки 9. Військові конфлікти сучасності 10. Інформаційні та гібридні війни. 11. Тероризм як нова форма війни. 12. Військова агресія Російської Федерації щодо України. Окупація Криму. 	2	2	5	1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10,18, 20, 21, 27, 30
<p>Тема 4. Соціально-економічний розвиток світу: історія та сучасність</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні стадії розвитку економіки 2.Економічні перетворення у державах Східної і Центральної Європи наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. 3. Основні тенденції розвитку економічних процесів у сучасному світі 4. Соціальна сфера як елемент життєдіяльності суспільства та держави 5. Основні тенденції розвитку соціальної сфери 6. Історичні типи соціальних перетворень 7. Історія гендерного питання 		2	12	1, 2, 3, 5, 15
<p>Тема 5. Історичний розвиток Заходу.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фактори формування та основні цінності Західного світу. 2. Причини піднесення Європи на світовій арені. 3. Роль США у Західному світі. 4. Особливості розвитку Латиноамериканського світу 5. Країни тропічної Африки: історія та сучасність. 	2	2	5	1, 2 ,3, 15, 16, 22, 25

<p>Тема 6. Історичний розвиток Сходу.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фактори формування Східного світу. 2. Основні цінності Східного світу. 3. Розвиток відносин між Заходом і Сходом. 4. Зростання ролі Східного світу на світовій арені. 	2	2	5	1, 2, 3, 15, 16, 22, 25	
<p>Тема 7. Міжнародні відносини: історія трансформацій.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні етапи становлення міжнародних відносин. 2. Перехід від біполярного до багатополярного світу. 3. Процес деколонізації та його наслідки. 4. Особливості сучасного світового порядку. 5. Європейська інтеграція: основні етапи та перспективи 6. Сутність та основні прояви глобалізації 7. Вплив глобалізації на розвиток народів і держав 8. Антиглобалізм: основні ідеї та напрями. 	2	2	4	1, 2, 3, 4, 5, 6, 16	
<p>Тема 8. Україна і світ.</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Етапи української державності. 2. Місце України в Західному світі. 3. Перспективи розвитку України у глобалізованому світі. 4. Вклад України у розвиток світової науки і культури 5. Особливості політичної ситуації в Україні. 6. Стан та перспективи реалізації національних інтересів України 7. Етнічна та релігійна ситуація в Україні на сучасному етапі 	2	2	4	1, 2, 3, 5, 8, 19, 25, 29	
Всього за осінній семестр	14	16	45		
Весняний семестр					

<p>Тема 1. Філософія як світогляд. Філософія Стародавнього Сходу Предмет філософії. Сутність філософських проблем, їх зв'язок з фундаментальними питаннями людського буття. Сутність і структура світогляду. Онтологія – вчення про буття. Матеріалізм, ідеалізм, дуалізм, деїзм, пантеїзм. Гносеологія – вчення про пізнання. Сенсуалізм, раціоналізм, агностицизм, скептицизм. Філософська методологія: метафізика, релятивізм, діалектика.</p> <p>Значення світогляду в практичному житті особистості і суспільства. Аксіологія. Поняття світогляду, історичні типи світогляду. Міфологічний світогляд і його особливості. Релігійний світогляд. Філософський світогляд. Філософія, наука, мистецтво, культура. Роль філософської культури в методологічній та світоглядній підготовці фахівця.</p> <p>Культурно-історичні передумови філософської думки в країнах Стародавнього Сходу. Провідні філософські школи Стародавньої Індії. Ведична традиція: ключові поняття і категорії, теїстичний світогляд. Буддизм як релігійно-філософська школа: ідеологія і практика.</p> <p>Філософські школи Стародавнього Китаю. Конфуцій про закон Неба, про людину та її шляхетність. Даосизм про начала буття та ідеал мудреця. Особливості філософування моїстів.</p>	2	2	4	1, 2, 3, 4, 5, 13, 21
<p>Тема 2. Антична філософія Мілетська школа і проблема начала в натурфілософії Фалеса, Анаксимандра, Анаксимена. Філософська система Геракліта Ефеського. Геракліт про призначення людини. Особливості піфагорійського світогляду: вчення про душу, про число, космос і сенс людського буття. Поняття „архе” в філософії Емпедокла й Анаксагора. Атомізм Левкіппа-Демокрита.</p> <p>Іронія і маєвтика в еристиці Сократа. Сократичні школи мегариків, кініків і киренаїків. Діоген Синопський.</p> <p>Філософське вчення Платона про світ ідей і світ речей. Теорія пізнання. Утопічні уявлення про суспільство і державу. Ідея тоталітаризму в ученні Платона. Онтологія Аристотеля: субстанція, субстрат, матерія і форма. Гносеологія, логіка і теологія Аристотеля.</p> <p>Філософія Стародавнього Риму: скептицизм, стоїцизм. Філософія і етика Епікура. Неоплатонізм. Гностицизм.</p>	2	2	4	1, 5, 6, 7, 26
<p>Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження Християнська апологетика і патристика. Онтологія і теологія Аврелія Августина.</p>	2	2	4	5, 12, 18, 20, 25, 26

<p>Особливості західноєвропейської та східноєвропейської релігійної філософії Середньовіччя. Схоластика. Релігійна філософія Фоми Аквінського.</p> <p>Гуманістичні ідеї Відродження та проблема індивідуальності людини. Геліоцентрична картина світу М. Коперніка та Г. Галілея. Пантеїзм М. Кузанського та Дж. Бруно. Юрій Дрогобич.</p> <p>Ідеологія Реформації в працях Мартіна Лютера і Філіппа Меланхтона.</p>				
<p>Тема 4. Європейська філософія Нового Часу</p> <p>Новий Час: формування нової парадигми філософування. Наукова революція XVI-XVII ст. та проблема методу пізнання. Емпіризм Ф. Бекона. Особливості раціоналізму і дуалізму у філософії Р. Декарта. Філософія Б.Спінози. Механістичний матеріалізм Т. Гоббса і вчення про державу. Сенсуалізм і соціально-політична філософія Дж. Локка. Монадологія Г.В. Лейбніца.</p> <p>Просвітництво XVIII ст. – утвердження філософського раціоналізму і гуманізму. Франсуа Аруе (Вольтер) та Жан-Жак Руссо про суспільне середовище та суспільний прогрес.</p> <p>Особливості філософування французьких мислителів-енциклопедистів. Жульєн Офре де Ламетрі („Людина-машина”), Дені Дідро („Енциклопедія”), Клод Гельвецій („Про розум” та „Про людину”), Поль Гольбах („Система природи”).</p>	2	2	4	1, 5, 6, 10, 14, 23
<p>Тема 5. Західноєвропейська філософія XVIII–XX ст.</p> <p>Місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. Філософські погляди Іммануїла Канта в «докритичний» період. Критична філософія І. Канта: теоретичний і практичний розум. Філософська система та діалектичний метод Г.В.Ф. Гегеля. Принцип тотожності мислення і буття. Гегель про сутність категорій і законів діалектики. Антропологічний матеріалізм та гуманістична спрямованість філософії Людвіга Фейєрбаха.</p> <p>Позитивізм Дж. Мілля та Г. Спенсера як протиположність класичній філософії. Другий позитивізм (махізм або емпіріокритицизм) Е. Маха та Р. Авенаріуса. Неопозитивізм XX ст. як логічний аналіз мови науки. Основні ідеї і принципи неопозитивізму М. Шліка, Р. Карнапа, Б. Рассела, Л. Вітгенштейна: верифікація, фальсифікація, аналітика, проблеми семіотики тощо.</p> <p>Ірраціоналізм Артура Шопенгауера: «Світ як воля й уявлення». Концептуально-понятійне підґрунтя екзистенціалізму Сьорена К’єркегора. Категорії страх, відчай, трепет, свобода.</p>	2	2	4	1, 2, 5, 6, 14, 21

<p>Філософія життя і концепція “переоцінки цінностей” Фрідріха Ніцше.</p> <p>Основні ідеї екзистенціалізму Ж.-П. Сартра, А. Камю, М. Хайдегера: буття-в-собі, межа ситуація, досада, свобода, існування, закиненість, нігілізм, абсурд, відчуження, турбота, справжнє й несправжнє буття. Головна онтологічна проблема екзистенціалізму. Людина в загальній структурі буття. Сенс існування. Екзистенція і комунікація.</p> <p>Ідея несвідомого в психоаналізі Зигмунда Фрейда. Сновидіння, лібідо, сублімація. Фрейд про витіснення та передсвідоме. Конкретизація практики застосування психоаналізу учнями і послідовниками Фрейда. Основні ідеї неофрейдизму в працях Альфреда Адлера, Карен Хорні та Еріха Фромма. Карл Г. Юнг про несвідоме та колективне несвідоме. Філософсько-психологічні ідеї Юнга та вчення про архетипи.</p>				
<p>Тема 6. Історія філософської думки в Україні.</p> <p>Особливості формування українського національного світосприйняття. Уявлення про долю, фортуна і сенс життя. Митрополити Іларіон і Георгій та Феодосій Печерський – апологети християнства в Україні (XI ст.). Релігійна і природничо-наукова література в Україні XIV–XVII ст.: Палія Тлумачна, Зодії, Колядники, Зелейники, Бронтоскопії тощо.</p> <p>«Слово» Данила Заточника та «Притча...» Кирила Туровського – християнське вчення про людину. Філософсько-гуманістичні ідеї в творчості Станіслава Оріховського та Ісайї Копинського. Роль Костянтина Острозького та Кирила Транквіліона-Ставровецького в поширенні освіти в Україні і створенні Братських шкіл.</p> <p>Петро Могила – філософ, теолог, просвітитель. Проблеми онтології, натурфілософії та ідеї гуманізму у творах професорів Києво-Могилянської академії. Інокентій Гізель, Симеон Полоцький, Феофан Прокопович. Філософсько-етичне вчення Г.С. Сковороди. Філософ про «сродну працю» і щастя людини. Українська академічна філософія XIX ст.: В.М. Карпов, М.О. Максимович, О. М. Новицький, П.С. Авсєнев. С.С. Гогоцький про предмет, завдання і значення філософії. Релігійно-ідеалістична філософія Памфіла Юркевича. Філософсько-світоглядний зміст поезії Тараса Шевченка.</p> <p>Особливості української духовності на межі XIX-XX ст. В.І. Вернадський про феномен життя, всесвіт, людство, ноосферу. Вплив ідей Вернадського на світову філософську думку.</p>	2		4	1, 7, 9, 26, 27

<p>Філософський матеріалізм, атеїзм та суспільно-політичне вчення І.Я. Франка. Суспільно-філософські ідеї М.П. Драгоманова, їх вплив на розвиток слов'янського менталітету. Концепція національної еліти в історіософії В. Липинського. Дослідження і висновки Д.І. Чижевського про українську та європейську філософію і духовність</p>				
<p>Тема 7. Філософська картина світу. Буття і матерія. Дух і свідомість.</p> <p>Єдність матеріального буття і людського духу. Буття як вихідна категорія філософії. Суспільне буття, буття свідомості, буття духовного. Взаємозв'язок буття і небуття (ніщо). Філософське визначення матерії. Матерія і речовина. Сутність природничо-наукових уявлень про матерію.</p> <p>Рух як форма існування буття. Рух як взаємодія усього з усім. Різноманіття форм руху і проблема їх класифікації. Простір як наповнений матеріальним субстратом континуум буття. Час як плинність, як форма існування і як вимір тривалості існуючого. Сучасні філософські уявлення про простір і час. Субстанційна і релятивістська концепції простору і часу. Поняття історичного і суспільного простору і часу. Прогрес і регрес.</p> <p>Матеріалістична й ідеалістична концепції єдності світу. Філософське уявлення про макрокосмос і мікрокосмос. Картина світу.</p> <p>Дух і свідомість. Основні концепції походження свідомості. Свідомість як субстанція. Свідомість як функція мозку і відображення дійсності. Феноменологічна концепція свідомості. Структура свідомості: інтелектуальна, емоціональна, інстинктивна та рухова функції. Самосвідомість. Свідомість, мислення, мова. Інтелект, свідомість і штучний інтелект. Комп'ютерний світ як нова реальність. Сутність і перспективи штучного інтелекту.</p> <p>Основні принципи і поняття гносеології. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Пізнання і практика. Форми і рівні пізнання. Відчуття як суб'єктивний образ об'єктивного світу. Сприйняття та уявлення. Уява і творчість. Раціональне пізнання: поняття, судження, умовивід.</p> <p>Загальні ознаки та критерії розвитку. Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни та розвиток. Фундаментальні принципи і закони діалектики. Історичні форми діалектики та її філософські антиподи (софістика, еклетика, метафізика, догматизм).</p> <p>Категорії діалектики: одиничне і загальне; причини і наслідок; необхідність і випадковість; сутність і явище; форма і зміст тощо. Роль системи принципів,</p>	4	2	5	1, 2, 5, 6, 7, 14, 21

законів і категорій діалектики у пізнавальній та практичній діяльності.				
<p>Тема 8. Філософська антропологія: основні поняття та ідеї</p> <p>Філософська концепція людини. Діалектика природи і проблема походження людини. Світоглядно-методологічний зміст концепції антропогенезу. Антропосоціогенез та його комплексний характер у сучасній науці. Роль мови в антропосоціогенезі.</p> <p>Проблема взаємозв'язку душі і тіла. Тілесне і чуттєво-емоційне в людині. Складна природа людини. Людина: особистість, сутність, індивідуальність. Гедонізм, альтруїзм, егоїзм і сенс життя. Екзистенція і самітність. Вибір, свобода та відповідальність як критерії відношення людини до навколишнього світу. Природа цінностей та їх класифікація. Проблема формування ціннісних орієнтацій в процесі навчання та виховання.</p>	2	4	6, 7, 14, 27	
<p>Тема 9. Структура і методи наукового пізнання. Наука як суспільний інститут. Етика науки.</p> <p>Предметна сфера філософії науки. Сцієнтизм і антисцієнтизм. Рівні наукового знання. Структура емпіричного знання. Методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Методи теоретичного пізнання: абстрагування, ідеалізація, формалізація, екстраполяція, математичне моделювання.</p> <p>Історія формування наукового пізнання. Форми буття науки. Наука як пізнавальна діяльність. Наука як особлива форма світогляду. Наука як соціальний інститут. Системний характер науки.</p> <p>Сутність і структура наукової теорії. Ідея, гіпотеза, концепція, теорія.</p> <p>Моральний вибір, моральна і професійна відповідальність ученого. Науково-технічний прогрес і його моральні проблеми.</p>		6	1,2,3,9,18,22	
<p>Тема 10. Філософські проблеми суспільного буття.</p> <p>Соціальна філософія про чинники розвитку суспільства. Ідеалістичне і матеріалістичне розуміння поступу історії.</p> <p>Поняття суспільно-економічної формації та економічний детермінізм К. Маркса. Принцип практики як основа діалектико-матеріалістичного розуміння природи й суспільства.</p> <p>Розвиток суспільства як історія змін в економічній, соціальній, політичній та духовній сферах життя суспільства. М.Я. Данилевський і О. Шпенглер про культуру і цивілізацію.</p> <p>Духовне виробництво, його специфіка. Культура як об'єкт філософського осмислення. Культура та суспільна</p>	10	6	1,7,9,19,23	

<p>практика. Соціальні функції культури: науко-во-пізнавальна, ідеологічна, практична, регулятивна, комунікативна, компенсаторна. Культура і духовність. Соціальні функції культури. Творча воля, талант і хист як соціокультурні елементи. Проблема вибору цінностей у житті людини.</p> <p>Сутність і структура продуктивних сил. Техніка і науково-технічний прогрес.</p> <p>Технологічні і соціальні революції, проблема їх співвідношення. Сутність науково-технічної революції ХХ ст.</p> <p>Індустріальне суспільство і концепції технократичного романтизму. Традиційне й індустріальне суспільство. «Масове суспільство». Соціально-футурологічні ідеї теоретиків постіндустріалізму: інформатизація та деідеологізація.</p> <p>Природа і суспільство. Екологічна ситуація ХХ ст. Новий діалог людини з природою. Глобалізація і перспективи збереження екосистем.</p> <p>Глобалізація і світовий порядок на межі ХХ-ХХІ ст. Техногенні й інформаційні фактори радикального перетворення відносин у сучасному світі. Комп'ютеризація й інформатизація.</p> <p>Демографічні особливості розвитку суспільства. Глобалізація й населення. Людські якості і глобалізація. Глобалізація і міграція. Глобалізація і національні культури: уніфікація чи взаємопроникнення. Культурні, етнічні і релігійні проблеми сучасної глобалізації.</p>					
Всього за весняний семестр	16	14		45	
Разом	30	30		90	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять, консультацій</u>)	Кількість годин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)	Кількість годин
Осінній семестр				
ДРН1. Знати основні тенденції соціоісторичних процесів в основних духовних сферах (наука, релігія, культура, освіта), політиці, економіці, соціальній сфері. Виявляти толерантність до проявів культурного, етнічного, релігійного, ідеологічного різноманіття.	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - модерування дискусії; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору)	14	- підготовка матеріалів для доповіді, обговорення, дискусії; - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	27

ДРН2. Аналізувати та порівнювати особливості культурно – історичних спільностей (цивілізацій).	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору) - консультації; - перевірка мультимедійних презентацій, рефератів;	8	- підготовка рефератів, мультимедійних презентацій, - підготовка есе - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	10
ДРН3. Орієнтуватися у глобальному політичному процесі, розуміти особливості сучасних міжнародних відносин, визначати місце України у глобалізованому світі.	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - проведення опитування; - підготовка історичної вікторини	8	- підготовка до історичної вікторини, підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	8
Весняний семестр				
ДРН 4. Знати особливості філософії як інтегративного типу знання, як глибинної основи світогляду	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - модерування дискусії за результатами доповідей; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору)	10	- підготовка матеріалів для доповіді, обговорення, дискусії; - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	10
ДРН 5. Знати основні етапи розвитку філософської думки; знати основні етапи розвитку філософської думки; особливості розвитку української філософії	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - модерування дискусії за результатами доповідей; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору) - консультації; - перевірка мультимедійних презентацій, есе, рефератів;	6	- підготовка матеріалів для доповіді; рефератів - підготовка есе - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	10
ДРН 6. Теоретично осмислювати суспільне буття, загальнолюдські цінності.	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем; - модерування дискусії за результатами доповідей; - проведення опитування; - організація диспутів, підготовка філософських вікторин, брейн-рингів	5	- підготовка матеріалів для доповіді; - підготовка до філософської вікторини, інтелектуальної гри «брейн-ринг» - підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	10

ДРН 7. Знати особливості процесів глобалізації у сучасному світі.	- модерування дискусії за результатами доповідей; - проведення опитування, тестування (тест множинного вибору) - консультації;	5	- підготовка до опитування, тестування (тест множинного вибору)	10
ДРН 8. Відстоювати власну позицію; висловлювати свої думки, формулювати концептуальне бачення основних проблем	- проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем;	4	- підготовка матеріалів для доповіді, обговорення, дискусії;	5
Всього годин		60		90

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
Осітній семестр			
1.	Практичне завдання до теми 3 Політика та ідеологія. Війни в історії людства. Доповідь	15 балів /15%	До 3 тижня
2.	Практичне завдання до теми Тема 4. Соціально-економічний розвиток світу: історія та сучасність. Дискусія	15 балів /15%	До 6 тижня
3.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	15 балів / 15 %	До 8 тижня
4.	Практичне завдання до тем 5-6 Історичний розвиток Заходу. Історичний розвиток Сходу. Підготовка реферату	15 балів /15%	До 10 тижня
5.	Практичне завдання до теми 7. Міжнародні відносини: історія трансформацій. Повідомлення з мультимедійною презентацією.	10 балів /10%	До 12 тижня
6.	Практичне завдання до теми 8. Україна і світ. Історична вікторина	15 балів/ 15 %	До 14 тижня
7.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	15 балів /15 %	До 15 тижня
	Всього	100 балів	
Весняний семестр			
8.	Практичне завдання до теми 1 Філософія як світогляд. Філософія Стародавнього Сходу. Доповідь	10 балів /10%	До 3 тижня
9.	Практичне завдання до теми 2 Антична філософія Дискусія	10 балів /10%	До 5 тижня
10.	Практичне завдання до теми 3 Філософія Середньовіччя та Відродження. Есе	10 балів /10%	До 7 тижня
11.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	10 балів / 10 %	До 8 тижня
12.	Практичне завдання до теми 5. Західноєвропейська філософія XVIII–XX ст.	10 балів /10%	До 13 тижня

	Філософська дискусія.		
13.	Практичне завдання до теми 7. Філософська картина світу. Буття і матерія. Дух і свідомість. Інтелектуальна гра «Брейн – ринг»	10 балів /10%	До 15 тижня
14.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	10 балів / 10 %	До 15 тижня
15.	Іспит	30	
	Всього	100	

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент ²	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ³
Осінній семестр				
Доповідь	<i>0 балів</i>	<i>1- 6 балів</i>	<i>7-11 балів</i>	<i>12-15 балів</i>
	Студент не підготував доповіді, не брав участі обговоренні.	Студент не розкрив тему доповіді, не аргументує свою позицію, не відповів на додаткові питання, не виявив активності при обговоренні.	Студент розкрив тему частково, недостатньо переконливо аргументує свою позицію не відповів на окремі додаткові питання, брав участь обговореннях	Студент повністю розкрив тему доповіді, переконливо аргументує свою позицію відповів на додаткові питання, брав активну участь обговореннях
Дискусія	<i>0 балів</i>	<i>1- 6 балів</i>	<i>7-11 балів</i>	<i>12-15 балів</i>
	Студент не брав участі у дискусії	Студент брав пасивну участь у дискусії	Студент брав участь у дискусії у формі окремих реплік та зауважень	Студент брав активну участь у дискусії, самостійно формулював та висловлював думки щодо теми
Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	<i>0 балів</i>	<i>1- 6 балів</i>	<i>7-11 балів</i>	<i>12-15 балів</i>
	<60 правильних відповідей	60-74% правильних відповідей	75-89% правильних відповідей	90-100% правильних відповідей
Підготовка	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>

² Зазначити компонент сумативного оцінювання

³ Зазначити розподіл балів та критерії, що зумовлюють рівень оцінки

реферату	Робота не виконана або текст не відповідає темі, оформлений без дотримання вимог.	Реферат розкриває тему фрагментарно, в оформленні є помилки, у виступі на занятті тему розкрито частково, бракує висновків та узагальнень.	Тему розкрито у цілому, у викладі матеріалу та оформленні роботи, є окремі помилки. Виступ на занятті доповнюється презентацією та відповідями на додаткові питання.	Реферат відповідає усім вимогам. Під час виступу студент переконливо аргументує свою позицію, вільно відповідає на додаткові питання.
Повідомлення з мультимедійною презентацією	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не підготував презентацію	Презентація недостатньо унаочнює зміст повідомлення	Презентація унаочнює зміст повідомлення, виконана з дотриманням вимог.	Виступ з повідомленням доповнюється презентацією, виконаною відповідно до вимог
Історична вікторина	<i>0 балів</i>	<i>1- 6 балів</i>	<i>7-11 балів</i>	<i>12-15 балів</i>
	Студент не брав участі у вікторині	Студент не виявив активності в командній роботі	Студент брав участь у командній роботі, дав окремі правильні відповіді	Студент брав активну участь у командній роботі, дав правильні відповіді на декілька питань вікторини
Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	<i>0 балів</i>	<i>1- 6 балів</i>	<i>7-11 балів</i>	<i>12-15 балів</i>
	<60 правильних відповідей	60-74% правильних відповідей	75-89% правильних відповідей	90-100% правильних відповідей
Весняний семестр				
Доповідь	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не підготував доповіді, не брав участі обговоренні. дискусії	Студент не розкрив тему доповіді, не аргументує свою позицію, не відповів на додаткові питання, не виявив активності при обговоренні. дискусії	Студент розкрив тему частково, недостатньо переконливо аргументує свою позицію не відповів на окремі додаткові питання, брав участь обговореннях, дискусіях	Студент повністю розкрив тему доповіді, переконливо аргументує свою позицію відповів на додаткові питання, брав активну участь обговореннях,

				дискусіях
Дискусія	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не брав участі у дискусії	Студент брав пасивну участь у дискусії	Студент брав участь у дискусії у формі окремих реплік та зауважень	Студент брав активну участь у дискусії, самостійно формулював та висловлював думки щодо теми
Есе	<i>0 балів</i>	<i>2-4 бали</i>	<i>5-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не підготував есе	Есе, підготовлене студентом містить значні помилки, не відповідає темі, або не розкриває її	Есе, підготовлене студентом, в цілому розкриває тему, але містить окремі помилки	Есе, підготовлене студентом, є оригінальною роботою, що повністю розкриває тему та вміщує власні думки.
Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	<i>0-3 балів</i>	<i>4-6 балів</i>	<i>7-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест
Філософська дискусія.	<i>0-3 балів</i>	<i>4-6 балів</i>	<i>7-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не брав участі у дискусії	Студент брав пасивну участь у дискусії	Студент брав участь у дискусії у формі окремих реплік та зауважень	Студент брав активну участь у дискусії, самостійно формулював та висловлював думки щодо теми
«Брейн – ринг»	<i>0-3 балів</i>	<i>4-6 балів</i>	<i>7-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Студент не брав участі у інтелектуальній грі	Студент не виявив активності в командній роботі	Студент брав участь у командній роботі, дав окремі правильні відповіді	Активна участь у грі, точні та повні відповіді на питання

Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	<i>0-3 балів</i>	<i>4-6 балів</i>	<i>7-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест
Іспит	<i>0-17 балів</i>	<i>18-22 балів</i>	<i>23-26 балів</i>	<i>27-30 балів</i>
	Студент недостатньо орієнтується в теоретичному матеріалі	Студент володіє матеріалом на задовільному рівні	Студент достатньо добре орієнтується в теоретичному матеріалі	Студент добре орієнтується в теоретичному матеріалі

5.2. Формативне оцінювання:

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
Осінній семестр		
1	Експрес-опитування після вивчення тем 1-8	Протягом всього семестру
2	Самооцінювання	1-3 тиждень
3	Усний зворотний зв'язок від викладача під час занять	Протягом всього семестру
4	Взаємооцінювання	8,15 тижні
5	Письмовий зворотний зв'язок на реферати, мультимедійні презентації	10, 12 тижні
6	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	8, 15 тиждень
Весняний семестр		
1	Експрес-опитування після вивчення тем 1-10.	Протягом усього семестру
2	Проходження модульного контролю зі зворотнім зв'язком з викладачем	Відповідно до графіку навчального процесу
3	Самооцінювання	1-3 тиждень
4	Усний зворотний зв'язок від викладача під час занять	Протягом усього семестру
5	Взаємооцінювання	15 тиждень
6	Письмовий зворотний зв'язок на есе	11 тиждень

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

Частина I (історичний блок)

6.1. Методичне забезпечення

- Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Історично-філософські студії. Частина I. Конспект лекцій для студентів 1 курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей. Суми, 2020. 40 с.
- Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Історично-філософські студії. Частина I: Навчально-методичний посібник для семінарських занять студентів 1-го курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей / Суми: Сумський національний аграрний університет, 2024. 45 с.
- Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Історично-філософські студії. Частина I. Навчально-методичний посібник для організації самостійної

роботи студентів 1 курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей. Суми, 2020. 133 с.

6.2 Основні джерела

4. Дорош Л.О. Зовнішня політика України: навч. посібник / Л.О. Дорош, О.Я. Івасечко, Я.Б. Турчин. Львів: Львівська політехніка, 2021. 348 с.
5. Кучеренко Д. Г. Україна і світ (країни/території світу, показники соціально-економічного розвитку, зв'язки з Україною, офіційні контакти) : навчальний посібник / Д. Г.Кучеренко, О.В. Мартинюк, В. Є. Сахаров. 2-ге вид. Київ, 2020. 416 с.
6. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин: навч. посібник. - 2-е вид., виправл. і доп. К.: Центр учбової літератури, 2021. 256 с.

6.3. Інші джерела

7. Бадах Ю. Цюрупа Михайло. Історія політичних і правових вчень: курс лекцій/ Київ: Кондор, 2021. 270 с.
8. Буравченко Р. В. Політичний режим сучасної України: перспективи еволюції. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 109. -С. 352-356. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_109_92
9. Бураков Ю. В. Теоретичні аспекти класифікації локальних війн та збройних конфліктів сучасності. *Військово-науковий вісник*. 2016. Вип. 25. С. 214-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2016_25_18
10. Говард М. Війна в європейській історії. К.: Мегатайтп, 2000. 166 с.
11. Горбатенко В. П. До проблеми трансформації політико-владної еліти в Україні. *Держава і право : Юридичні і політичні науки: Збірник наукових праць*. 2022. Вип. 92. С. 154-169.
12. Історія науки й техніки : навчальний посібник / Р. В. Гула [та ін.]. Київ : Каравела, 2022. 240 с.
13. Історія української культури (XX ст.):ілюстрована хрестоматія. Київ:Ліра, 2023 р. 292 с.
14. Кукуруз О. В. Ефективність діяльності парламенту: теоретико-методологічні аспекти. *Держава і право: Юридичні і політичні науки:Збірник наукових праць*. 2022. Вип. 92. С. 182-193.
15. Лагутін В., Колодій О. Цивілізаційні та інституційні фактори глобальних економічних трансформацій ХХІ ст. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: науковий журнал*. 2019. № С.5–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2019_2_3
16. Лісовський, П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2017. 156
17. Михайліченко М. А., Кудінов Д. В. Проблеми обліку та збереження пам'яток культурної спадщини (на прикладі Міського кладовища м. Суми). *Сумська старовина*. 2022. №LX. С. 78-84. URL: <https://starovyna.sumdu.edu.ua/1% d1% 85/>
18. Михайліченко М. Військові поховання в Україні: питання правового регулювання. *Приватне та публічне право*. 2021. №2. С. 61-65. URL: http://www.pp-law.in.ua/archive/2_2021/13.pdf
19. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочка. Харків: КМД, 2021. 513 с.
20. Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Військовополонені Першої світової війни на Сумщині. *Сторінки історії: Зб. наук. праць*. 2023. Вип. 56. С. 134-148
21. Рожкова Л.І., Кузьменко Н.М. Остарбайтерки з України в умовах «надзвичайного повсякдення» (за матеріалами мемуарних джерел). *Сіверянський літопис*, 2023. №2. С. 132-139.
22. Синах А. Схід та Захід: Два шляхи світосприйняття на маргінесі тисячоліть. *Вісник Львівського університету*. 2019. Випуск 23. С. 94-99. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/23_2019/15.pdf
23. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1./Пер. з англ. В. Шовкуна. К.: Основи, 1995. 614 с.
24. Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 2./Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Тарашука. К.: Основи, 1995. 406 с.
25. Україна в європейському цивілізаційному вимірі: курс лекцій/Орлова Т., К. 2021, 424 с.

26. Шергін, Сергій Олександрович. Політологія міжнародних відносин : навч. посібник / 2-е вид., виправл. і доп. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 256 с.
27. Galeotti Mark. Controlling Chaos: How Russia manages its political war in Europe. *European Council on Foreign Relations* (1 September 2017) URL: https://ecfr.eu/publication/controlling_chaos_how_russia_manages_its_political_war_in_europe/
28. Huntington Samuel P. The Clash of Civilizations? URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1993-06-01/clash-civilizations>
29. Mykhailichenko M. A., Zigunov V. Yu. Policy of the Ukrainian People's Republic regarding the protection of the rights of the Jewish national minority. Modern paradigm of public and private law amidst sustainable development : Scientific monograph. Vol. 2. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. 408 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/363>
30. Tisdall Simon. The new cold war: are we going back to the bad old days?. *The Guardian* (19 November 2014). URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/new-cold-war-back-to-bad-old-days-russia-west-putin-ukraine>

Інформаційні ресурси

- Електронна Бібліотека Гумер. Всесвітня історія. URL: https://www.gumer.info/bibliotek/Buks/History/INDEX_HISTORY.php
- Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: <http://litopys.org.ua/>

Частина II (філософський блок)

6.1. Методичне забезпечення

1. Корнієнко О.М. Історично-філософські студії. Конспект лекцій для студентів денної і заочної форм навчання ОС «Бакалавр» / Суми, СНАУ, 2023 рік, 194 с.
2. Корнієнко О.М. Плани семінарських занять та методичні рекомендації до них з курсу «Історично-філософські студії» (частина II) для студентів денної та заочної форм навчання ОС «Бакалавр» за всіма спеціальностями /Суми, СНАУ, 2023 рік, 14 с.
3. Корнієнко О.М. Історично-філософські студії (частина II). Методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання ОС «Бакалавр» для всіх спеціальностей / Суми, СНАУ, 2023 рік, 118 ст.

6.2 Основні джерела

1. Губерський Л. Філософія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Фоліо, 2018. 622 с.
3. Данильян, О. Г., О. П. Дзьобань. Філософія: підручник - Х. : Право, 2023. - 424 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії: навчальний посібник. 2-ге вид., випр. Львів: Львівська політехніка, 2019. 596 с.

6.3. Інші джерела

1. Арутюнов В. Філософія / В. Арутюнов, С. Бондар. К. : Аспект-Поліграф, 2008. 309 с.
2. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія / І.В. Бичко. К. : Либідь, 2014. 406 с.
3. Бичко І.В. та ін. Історія філософії / І.В. Бичко. – К. : Либідь, 2012. 656 с.
4. Бичко І.В., Бичко А.К., Бузький М.П. та ін. Філософія / І.В. Бичко. К. : Либідь, 2017. 574 с.
5. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. К. : Генеза, 2006. – 656 с.

6. Горський В.С. Історія української філософії / В.С. Горський. К. : Наукова думка, 2006. – 286 с.
7. Історія філософії на Україні. У 3 т. Т. 1 / В.М. Нічик, В.С. Горський, М.В.Попович, Б.О.Лобовик, В.О. Зоц. К. : Наукова думка, 2008. 399 с.
8. Історія філософії України / М.Ф. Тарасенко і ін. К. : Либідь, 1994. 416 с.
9. Історія філософії / А.К. Бичко, І.В. Бичко, В.Г. Табачковський. К. : Либідь, 2001. 355 с.
10. Корнієнко, О. (2020). Філософія індійського Відродження. Bhushan N., & Garfield, J. L. (2017) *Minds Without Fear: Philosophy in the Indian Renaissance*. Oxford: Oxford University Press. *Sententiae*, 39 (1), 160-175. <https://doi.org/10.31649/sent39.01.160>
11. Корнієнко, О. (2021). У пошуках ідентичності (Історико-філософський аналіз арабської думки). Corm.G. (2020). *Arab Political Thought: Past and Present*. London: Hurst & amp; Company. *Sententiae*, 40(2), 92-110. <https://doi.org/10.31649/sent40.02.092>
12. Корнієнко, О. (2023). Філософія банту в історії африканської філософії. *Sententiae*, 42(3), 127-133. <https://doi.org/10.31649/sent42.03.127>
13. Корнієнко, О. (2024). Африка в історії філософської думки. Janz, V. V. (2023). *African Philosophy and Enactivist Cognition: The Space of Thought*. London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Academic. *Sententiae*, 43(1), 143–151. (Scopus) <https://doi.org/10.31649/sent43.01.143>
14. Петрушенко В. Л. Філософія: підручник. 5-те вид., стереот. Львів: "Новий Світ -2000", 2023. 504 с.
15. Петрушенко В. Філософія і методологія науки: навчальний посібник. Львів: «Новий Світ - 2000», 2023. 200 с.
16. Попович М. Що таке філософія? / М. Попович. *Філофська думка*. 2006. № 1. С.23
17. Семенюк Є.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Є.П. Семенюк, В.П. Мельник. Львів : Світ: 2016. 152 с.
18. Татаркевич В. Історія філософії в 3-х т. / В. Татаркевич. Львів, 1997.
19. Федів Ю.А., Мозкова Н.Г. Історія Української філософії. К. : Україна, 2011. 510 с.
20. Філософія / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. К. : Вікар, 2004. 516 с.
21. Філософія / Андрущенко В.П., Волович В.І., Горлач М.І., Головченко Г.Т., Губерський Л.В., Єфімець О.П., Кремень В.Г. Підберезський М.К., Рибалко В.К. / За ред. М.І. Горлача, В.Г. Кременя, В.К. Рибалка. Харків : Консум, 2011. 671 с.
22. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції: довідкове видання / Петрушенко В. Львів: "Магнолія 2006", 2020. 350 с.
23. Шрамко Т.І. Філософія: навчальний посібник. Львів: "Новий Світ -2000", 2023. 346.
24. Ярошовець В. Історія філософії: Словник / За заг. ред. В. Ярошовця. К. : Знання України, 2005. 1200 с.
25. Ярошовець В. Історія філософії: Підручник / В. Ярошовець, І. Бичко, В. Бугров та ін.; за ред. В. Ярошовця. К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. 345 с.
26. Яшук Т. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник К.: Либідь, 2014. 536 с.

Інформаційні ресурси

Електронна Бібліотека Гумер. Філософія. URL:

https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Філософські інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/info_ph.html

Стенфордська енциклопедія філософії <https://plato.stanford.edu>

РЕЦЕНЗІЯ НА РОБОЧУ ПРОГРАМУ (СИЛАБУС)

Параметр, за яким оцінюється робоча програма (силабус) освітнього компонента гарантом або членом проєктної групи	Так	Ні	Коментар
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) відповідають НРК	✓		
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) відповідають передбаченим ПРН (для обов'язкових ОК)	✓		
Результати навчання за освітнім компонентом дають можливість виміряти та оцінити рівень їх досягнення	✓		

Член проєктної групи ОП

В.Мейс В.Гребєв

Параметр, за яким оцінюється робоча програма (силабус) освітнього компонента викладачем відповідної кафедри	Так	Ні	Коментар
Загальна інформація про освітній компонент є достатньою	✓		
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) відповідають НРК	✓		
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) дають можливість виміряти та оцінити рівень їх досягнення	✓		
Результати навчання (ДРН) стосуються компетентностей студентів, а не змісту дисципліни (містять знання, уміння, навички, а не теми навчальної програми дисципліни)	✓		
Зміст ОК сформовано відповідно до структурно-логічної схеми	✓		
Навчальна активність (методи викладання та навчання) дає змогу студентам досягти очікуваних результатів навчання (ДРН)	✓		
Освітній компонент передбачає навчання через дослідження, що є доцільним та достатнім для відповідного рівня вищої освіти	✓		
Стратегія оцінювання в межах освітнього компонента відповідає політиці Університету/факультету	✓		
Передбачені методи оцінювання дозволяють оцінити ступінь досягнення результатів навчання за освітнім компонентом	✓		
Навантаження студентів є адекватним обсягу освітнього компонента	✓		
Рекомендовані навчальні ресурси є достатніми для досягнення результатів навчання (ДРН)	✓		
Література є актуальною	✓		
Перелік навчальних ресурсів містить необхідні для досягнення ДРН програмні продукти	✓		

Рецензент (викладач к-дри ДІД та укр-ва/к-дри правосуддя та філософії)

Н.Бондар